

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ СЛУХУ

Крсек О. Є.

*Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля*

Спеціальні дослідження, проведені в Україні в останні роки, сприяють подоланню стереотипів у розумінні проблем навчання і виховання дитини з особливими потребами, відходу від концентрації уваги на ураженні. Провідною ідеєю сучасної спеціальної освіти є орієнтація на ефективне використання збережених систем та функцій, здатних взяти на себе компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток психічних процесів, які обумовлюють рівень опанування знань, умінь, навичок та відповідну освіченість дитини, її інтеграцію в суспільство. Рівень мовної освіти завжди був і залишається визначальним у характеристиці соціального розвитку суспільства загалом і кожної особистості зокрема. Створення культурологічного середовища засобами іноземної мови сприяє розвитку у школяра з обмеженими можливостями комунікативної інтенції, культури та творчих здібностей. Проблеми використання тієї або іншої мови в навчальному процесі для глухих і слабочуючих з філософської точки зору мають давню історію і відносяться до часів Аристотеля, а питання методики освіти таких дітей – до Понсе де Леона (16-е століття, Іспанія). Дослідження вчених засвідчують, що при систематичному навчанні глухих дітей, одночасно спрямованому на розвиток їхнього мислення, можна досягти значних успіхів. Навчання іноземним мовам таких школярів повинно бути направлено на формування вмінь мовленнєвої поведінки останніх у цілях, що наслідують комунікативну діяльність в її незмінних, природних формах. При цьому необхідно враховувати особливості психофізичного розвитку, периферичні порушення слухового аналізатору студентів, що навчаються. В Україні слабочуючих та глухих школярів не навчають іноземним мовам. Випускники спеціальних середніх шкіл не атестуються з іноземних мов. Іншомовне спілкування для такої групи інвалідів закрито в Україні. Ця проблема стосується не тільки

школярів, але й усіх інвалідів по слуху, хто хотів би володіти іноземними мовами, наприклад, для професійного спілкування із зарубіжними партнерами по Інтернету.

У Концепції спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку на найближчі роки та перспективу зазначається, що основною метою спеціальної освіти є забезпечення особам з особливостями психофізичного розвитку можливості для адаптації в соціальному середовищі, підготовки до трудової діяльності, самообслуговування, самозабезпечення і сімейного життя. Дослідження проведено відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепції спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку на найближчі роки та перспективу, Концепції реабілітації дітей-інвалідів з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями. Науковий аналіз теоретичних джерел, в яких висвітлено сучасні підходи до навчання мови і розвитку мовлення (М.С.Вашуленко, Р.М.Боскіс, С.О.Зиков, І.О.Зимня, О.О.Леонтьєв, А.К.Маркова, Петер Антон Янн, Є.Ф.Соботович, Л.І.Фомічова, А.А.Шахнарович, М.К.Шеремет та ін.), дав підстави виділити загальні підходи до організації роботи над збагаченням мовлення глухих учнів. Підвищення ефективності процесу засвоєння мовних знань та формування мовленнєвих умінь у глухих і слабочуючих дітей були предметом спеціальних досліджень (К.Д.Бойко, Р.М.Боскіс, А.М.Гольдберг, Н.Ф.Засенко, С.О.Зиков, А.Г.Зікеєв, К.Г.Коровін, Л.П.Носкова, М.К.Шеремет, Ж.І.Шиф, М.Д.Ярмаченко та ін.). Теоретико-методологічними засадами дослідження є філософські погляди на взаємозв'язок мови і мовлення, мовлення і мислення, на роль мови як головного засобу спілкування, пізнання та відображення навколишньої дійсності в людській свідомості (В.І.Бельтюков, Л.С.Виготський, В. фон Гумбольдт, Д.Б.Ельконін, С.О.Зиков, І.О.Зимня, О.О.Леонтьєв, О.Р.Лурія, О.О.Потебня, С.Л.Рубінштейн, Е.Сепір та ін.); концепція стандарту спеціальної освіти для дітей з порушеннями слуху; психолінгвістичний підхід до аналізу мовленнєвого розвитку дитини і формування лексико-семантичного складу мовлення у процесі нормального та порушеного онтогенезу (Л.С.Виготський, Р.М.Боскіс, А.М.Гольдберг, О.О.Леонтьєв, Є.Ф.Соботович, Ф.А.Сохін, Н.Ф.Уфимцева, Т.М.Ушакова, Л.І.Фомічова, О.М.Шахнарович, М.К.Шеремет, Ж.І.Шиф та ін.); досягнення сурдопедагогіки, загальної і спеціальної методик навчання учнів мови, корекції та розвитку їхнього мовлення (Р.М.Боскіс, С.О.Зиков, А.Г.Зікеєв, І.П.Колесник, К.Г.Коровін, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет, М.Д.Ярмаченко та ін.). Фахівці вважають, що спілкуватися школяр з вадами слуху має усіма доступними йому засобами – лише б розвивалась особистість. Створення та розвиток рецептивного спілкування в навчально-виховному процесі базуються на різноманітних формах предметної діяльності, що впливає на формування мотиваційно-збуджувальної сфери слабчущої особистості, оскільки кожний мовний вчинок як рецептивний, так і репродуктивний, здійснюється в конкретній обстановці і для вирішення конкретних життєвих завдань. Саме абстрактність, безпредметність навчальної мовної діяльності, відсутність інтересу і мотивації навчання іноземним мовам є, на думку психологів і психолінгвістів, однією з перешкод на шляху до оволодіння спілкуванням слабчущими школярами. Плодотворність і практична цінність вивчення іноземних мов досягається тільки при широкому уявленні в навчально-виховному процесі культури народу, мова якого вивчається. Це означає, що зміст навчання іноземним мовам повинен включати в себе реалії соціокультурної, політичної, економічної та інших складових життя народу - носія мови. Повинна бути створена соціально-культурна мікроатмосфера тренування в навчальному колективі в умовах природного застосування даної мови як засобу навчання. Треба підтримувати на практичних заняттях високу мотивацію слабчущих не тільки віддаленими кінцевими цілями оволодіння іноземною мовою, а й цікавим змістом, гарними формами і характером повсякденної навчальної діяльності. Таким чином, актуальність наданого дослідження обумовлена наступними чинниками: вимогою пошуку нетрадиційних підходів до вирішення проблеми навчання школярів з особливими потребами іноземним мовам; необхідністю формування людини та громадянина, здатного інтегрувати до сучасного

суспільства (з рівними правами та рівними можливостями) і націленого на удосконалення цього суспільства засобами своїх моральних та духовних особистісних якостей; соціальною потребою розширення доступності навчання іноземним мовам школярів з особливими потребами.